

naad, ontrent
teert, en dien
in den Diach,
ovigen" saam-

Verbond des
poogt op den
ken, doordien
hij voor zijn
oordeel leunen

geenszins
over, maar
of hij niet tot
is. En komt
od dankende,
terug op haar
dezen broeder
ige" te houden

niat niet een
loovige wordt
ijk opschorten
de persoon
wige te hou-

de kerk dan
en staan.

afzondering
een oogenblik
t, dat het in-
dat het teeken
zonde, niet ge-
tend oordeel
adelen behoort
alsu verklar-
w kenteekenen
tslaan kunnen
iem van den
uiten.

Ban.
niet zeggen
n geen geloof-
kerk, hebben
t of haar voor

evens de pae-
ben, om den
rlatenheid tot
ngen, zoodat
voor hem te
ndige verhou-
het Verbond,
kerk.

van achteren
t en handelen
feilen kunnen,
niet een nieuw

is hij van de
heiden en tol-

Tucht zich om
eison al dan
te houden.

kerk, afgaande
van ja. Later,
geen berouw
uitgesproken
aarm tijdelijk
heilig Avond-
w uitbleef, wij-
ak nu positief
keuen van het
n werden, en
otte, als hij
te wederkeert,
deel, en ver-
van een ge-
ebben gevon-

he consequen-
n kinderdoor-
zulk een man,
n, niet tot den
ten, maar dat

kind te doot-
teit, dat dit
het kind van
de geloovigen

aanwezig is, is
open.

ijfel overgaat,
het in dubius
twijfelachtige
volle kracht

de teekenen
werd aange-
t kind volgen

niet, en werd
uitgesproken,
tegra worden.
nere weer op-
na de heilige
diend worden.

edraglijp zou
in het stelsel
veel enzalig

heeft twee-
Sacramenten,
vondmaal, en
doop.

na dan vervalt
ere.

al mag gaan,
recht op den

nalt met het

men, in zija
en in dezelve
den Doop van

geeloovige"
armee tevens
op het Sacra-
liteit rust.

onze kerken
en is oor-
n bewoog van
o vanzelf zich

Aanbuling van het Jaarverslag der Vrije Universiteit.

Toen ons blad in het nummer van 7 Juli 1895 het Jaarverslag van de Vrije Universiteit opnam, oordeelde onze redactie dat het kiescher was, het bezwaarschrift van de heeren Da. Langhout e. a., hoezeer dit tot het corps van het verhandelde behoorde, wel te vermelden, maar niet te lasseten.

Thans echter, nu de binnenskamersche onderhandelingen van de *Enquête-commissie* met den heer Lohman, door hemzelf hangende het onderzoek, publiek zijn gemaakt, en in deze publicatie ook bovenbedoeld stuk is opgenomen, valt weg wat ons dusver van publicatie terughield, en dient derhalve onzerzijds het nog altoos onvolledige Jaarverslag te worden aangevuld.

Het stuk was van dezen inhoud:

Aan de Algemeene Vergadering der Vereniging voor Hooger Onderwijs op gereformeerde grondslag, te houden te 's-Gravenhage op Don-
derdag 27 Juni 1895.

De ondergeteekenden, allen leden der vergadering van de Vereniging voor Hooger Onderwijs op gereformeerde grondslag, zouden het niet zeer natuurlijk achten, indien in deze vergadering geen woord gesproken werd over zekere gezamenlijke vermoeden, dat de naleving van Art. 2 onzer Statuten reden tot bedenking geeft.

Het bestaan van zekere spanning op dit punt, in de Pors reeds uitgesproken, behoort hier te minder verwezen te worden, nu de hoogleraren (die Verslag bl. XXI) dit telven erkennen in de woorden: "toetwaard hebbende, dat in den kring van de vrienden der Vrije Universiteit onzekerheid is gerezen, of wel alle onderwijs in hare scholen beantwoordt aan Art. 2 der Statuten" en nu H.H. Directeuren dit punt uitvoerig in hun verslag behandelen (Verslag bl. XX—XXII).

Na zullen alle leden onze vereeniging, en wel allermeest de hoogleraren, de curatoren en de directeuren onzer Vrije Universiteit zonder twi-
fel met ondergeteekenden oordeelen, dat onze Hoog-
school op het punt der naleving van Art. 2 der
Statuten, hetwelk alle onderwijs bindt aan de
gereformeerde beginselen, zelfs niet verdocht moet
kunnen worden, dewijl het hier hare eere geldt
in den eigenlijken zin des woordes, de eere ook
der belijders van de gereformeerde religie, aan
wier belijders Art. 2 der Statuten zich bindt,
en die daarom aan deze Hoogschool hand en
hart geven. De eere geldt het hier niet minder
van de mannen die aan deze Hoogschool arbe-
iden, en die wat hun beginselen en hun onder-
wijs aangaat, het vertrouwen van het gerefor-
meerde volk in den lande niet kunnen missen.
Maar het geldt hier boven alles de eere van
Heu, die ons de gereformeerde beginselen door
de opening van Zijn heilig Woord geleerd heeft
en wiens eere in de uitwerking der beginselen
in het onderwijs onzer Hoogschool gezocht
moet worden.

De gezamenlijke onzekerheid moet daarom naar
het oordeel van ondergeteekenden, op het punt
waarop zij bestaat, zoo radicaal worden wegge-
nomen, dat de hoogleraar, ontrent wiens onder-
wijs twijfel rees, geheel en volkomen van elke
verdenking gezuiverd worde, of wel dat, zoo er
eenig kwaad mocht blijken te bestaan, de eisch
van Art. 2 der Statuten gehandhaafd worde.

Wanneer dan ook ondergeteekenden in deze
vergadering er, hoe noodig ook, nochtans om
der conscientie wille toe komen, om hunne onge-
ruisheid uit te spreken met betrekking tot het
onderwijs van Prof. Jhr. Mr. A. F. de Savornin
Lohman, plaatsen zij zich daarbij, gelijk het
behoort, op het standpunt, dat ook over het
onderwijs van genoemden hoogleraar geen
ander dan een goedkeurend oordeel mag gaan,
zoolang het tegendeel niet gebieken is. Maar
verschijnselen, die aangaande het onderwijs van
dien hoogleraar twijfel wekten, behooren dan
ook onderzocht te worden, en ondergeteekenden
achten, dat de verklaring van hoogleraren (die
blz. XXI van het verslag) niet van de verplicht-
ing tot zoodanig onderzoek kan ontheffen.

Onderseide zulke twijfelwekkende ver-
schijnselen nu deden zich naar het oordeel van
ondergeteekenden voor op enkele waarvan zij
meer in het bijzonder de aandacht hunner
medeleden vestigen.

1. In de jaarvergadering te Groningen in
1894 is door Prof. Lohman bijleken het dertiende
jaarverslag blz. XIIII. woordelijk het volgende
beweerd: "de colleges, die men met het oog
op de examens bezoekt, komen met het geloof
in een algemeen aanrakings; daarin wordt alleen
de geschiedenis en het verband van tal van
wetsbepalingen uiteengezet. Evengoed als een
ongeloovige ons de wetten, welke in de phy-
sieke wereld gelden, of de indeelingen, die de
menschen op het gebied van botanie of anatomie
pleegt aan te nemen, kan nietleggen, kan een
ongeloovige ons vertellen, welke in het verband
der wetsbepalingen, die betrekking hebben op
het huwelijk, den eigendom, de overeenkomsten
op grondwettige instellingen." Prof. Lohman
verklaarde bijleken genoemd verslag dan ook,
dat er niets van aan is, "dat de hoogleraren
aan de openbare universiteiten zich schuldig
maken aan de bestrijding van den Christus".

Bij een schrijven dtd. 4 Oct. 1894, openge-
nomen in *De Herant* No. 773 verklaart de hoog-
leraar Lohman van de vakken: *encyclopedie*
der rechtswetenschap, grondbeginselen der Staat-
huishoudkunde, het Strafrecht en het Neder-
landisch Staatsrecht het volgende: "Op de vier
door mij genoemde colleges kan zonder eenig
twijfel ook eenige tijd aan filosofische beschoo-
wingen worden gewijd. Evenwel zeer weinig,
sijnt omdat ook in die vakken het onderling
verband der wettenstukken steeds op den voor-
grond treedt. De hoogleraar moge enkele
colleges wijden aan een zeer cursorieke me-
deeling van enkele rechtsphilosophien, geheel de
aandacht en bijna al de tijd wordt gewijd aan
de kennis van het positieve recht; de kennis
van onze Staatsinstellingen en van de bepalingen
en beginselen van ons Strafwetboek." En in
no. 775 van *De Herant* zegt de hoogleraar:
"het is ten eenemaal onmogelijk, de vakken
waaraan ik in mijn rede en in mijn brief heb
gesproken, goed te doceren, en daarbij reke-
ning te houden met de diepere beginselen des
rechts."

Op die colleges komt niet het recht, maar
alleen de wil van den wetgever ter sprake; een
zuiver menscheelijke ordening, enkel uit positief-
rechtelijke gegevens kenbaar. Voor zover ons
recht geoordeeld is, — en dit is niet bijna
geheel ons recht het geval, — is op die colleges
de enige taak van den rechtsgeleerde, de be-
ginselen van die codificatie te vinden en uiteen
te zetten. "Noch Gods Woord, noch enige

philosophische beschouwing kan daarbij van in-
vloed zijn. Brengt men die daarbij te pas, dan
gaat men buiten zijn eigenlijk onderwerp."

Indien ondergeteekenden niet onjuist zien, dan
oordeelt de hoogleraar Lohman dus, dat het op
de colleges te geven onderwijs in het verband der
genoemde wetten en staatsinstellingen en in de
beginselen van het Strafwetboek, het onderwijs
dus in het Staatsrecht en in het Strafrecht, —
de vakken, die aan Prof. Lohman ter onderwij-
zing zijn opgedragen, — met de belijders of
bestrijding van den Christus, met den grondslag
van beginselen in het algemeen, en dus ook met
den grondslag der gereformeerde beginselen
niets te maken heeft. De grondslag der Gerefor-
meerde beginselen heeft volgens Prof. Lohman
voor het onderwijs in deze vakken geen beteke-
nis. Zulke vakken worden naar de verklaring
des hoogleraren in de *Herant* van 16 Oct. 1894
aan onze Vrije Universiteit alleen onderwezen
omdat er anders niet een enkel student in de
rechtsgelerdeheid bij ons zal komen studeren."

En bijleken verklaring in datzelfde nummer
van de *Herant* is volgens Prof. Lohman "de
mogelijkheid dan ook niet uitgesloten, dat de
aandacht van onze juridische faculteit eene ver-
singing geweest is."

Om al deze redenen meenen ondergeteekenden,
dat er grond bestaat voor het vermoeden, dat
ook het onderwijs van Prof. Lohman in het
Staatsrecht en in het Strafrecht er niet op zal
zijn aangelegd, om geheel en uitsluitend op den
grondslag der gereformeerde beginselen te staan.
En dat daarom onderzoek behoort te worden
of onze vereeniging met betrekking tot dit on-
derwijs in hare Universiteit aan den eisch van
Art. 2 harer Statuten voldoet.

2. Bijleken de achtereenvolgende jaarverza-
gen onzer vereeniging en de regeringsverlagen
over het onderwijs, die ons zeggen, wat op zijne
colleges over het Staatsrecht door Prof. Lohman
behandeld is, heeft deze hoogleraar wel onder-
wijs gegeven in het voor ons vaderland thans
geldende Staatsrecht, waarbij tegelijkertijd zekere
critiek op onze staatsinstellingen is uitgeleefd;
maar colleges in het Staatsrecht, gelijk dit uit
de gereformeerde beginselen in algemeen zin
is op te bouwen werden door Prof. Lohman niet
gegeven. Dit Calvinistische Staatsrecht is voor
de juridische studenten onzer Vrije Universiteit
als systeem niet in boeken te vinden. Het is
in vroeger eeuw wel praktisch beleefd, maar
niet als stelsel uiteengezet. Dit voor het eerst
te doen is bijleken Art. 2 der Statuten juist een
deel der taak van onze vereeniging. En tot dus-
verre ontvingen onze studenten in de rechten
hierin nog geen onderwijs.

Aan deze opmerking zij nog een tweede toe-
gevoegd. Dat ondergeteekenden zich niet wel
kunnen voorstellen, hoe critiek van uit het Ge-
reformeerde of Calvinistische Staatsrecht op het
Staatsrecht van ons land kan worden uitgeleefd,
indien het Staatsrecht, dat tot critiek in staat zal
stellen, niet vooral in samenhang ingedacht en
uiteengezet is.

Het ontbreken van zoodanig onderwijs in het
Staatsrecht, waarbij het Gereformeerde Staats-
recht als zoodanig en als stelsel in zijn samen-
hang wordt uiteengezet, doet na zoo tal van jaren
naar het oordeel van ondergeteekenden de vraag
rijzen, of ten opzichte van het onderwijs in het
Staatsrecht wel aan Art. 2 der Statuten vol-
daan is.

3. In het jongste jaarverslag op blz. LXV
wordt medegedeeld, dat Prof. A. F. de Savornin
Lohman in den cursus, die voorafging, behan-
delde heeft "de beginselen van ons Staatsrecht,
zoodanig als zijn nedergelegd in de Grondwet en
andere organieke wetten en deze steeds getoetst
aan de beginselen van het Antirevolutionair
Staatsrecht."

Dit levende vragen ondergeteekenden zich af,
of Art. 2 van de Statuten het onderwijs dan uit-
sluitend en geheel wil doen rusten op de *Anti-
revolutionaire* beginselen; en daar dit niet zoo
is, scheen het hun vreemd toe, dat in een officieel
verslag het woord *Gereformeerde*, hetwelk door
onze Statuten is aangegeven, vervangen is door
het woord *Antirevolutionaire*.

Dit zou echter minder bezorgelijkheid hebben
gewekt, indien duidelijk gebleken ware, dat de
hoogleraar Lohman het woord *Antirevolutionaire*
niet zoo verstand, dat het eensluidend voor
hem was met *Gereformeerde* of *Calvinistisch*.
Het tegendeel schijnt echter eerder het geval te
zijn. De hoogleraar Lohman is hoofddirecteur
van het dagblad *De Nederlander*, en nog on-
langs, zoo vóór als na de verklaring der hoog-
leraren van 23 Maart 1895 (in het verslag op
blz. XXI) aanvaardig als 23 Maart 1894 ver-
meld), is in het dagblad *De Nederlander* een
vrij warme polemiek gevoerd tegen hen, die *anti-
revolutionaire* hier te lande als eensluidend met
Calvinistisch wilden doen gelden. Men mocht
volgens den redacteur van genoemd dagblad niet
zeggen, dat *antirevolutionaire* hetzelfde was als
Calvinistisch; of als men dit zeide, was de vraag
wat *Calvinistisch* is, te beoordeelen naar het
antirevolutionaire program.

Zoo zocht *De Nederlander* de opvatting van
Antirevolutionaire als *Calvinistisch* in haar
nummer 420 met een woord van Groen van
Prinsterster uit zijne laatste levensdagen te ver-
swakken.

In No. 426 gaat die verwakking nog verder
door de bewering, dat Groen, als hij op de
Calvinistische reformatie wijst, eenvoudig wijst
op een historisch feit, op onze geschiedenis,
waarmee hier te lande ieder, ook de Lutheranen,
ja ook de Roomsche-katholiek te rekenen heeft,
— een zoo hij verstandig is — ook rekent.
Tegenover de revolutie plaatste Groen van Prin-
sterster niet het *Calvinisme* maar het *Evangelie*,
zoo spreekt de *Ned.* in dit no. 426 en eijent
daarbij, "dat het antirevolutionaire beginsel geene-
ander is dan het Christelijk beginsel." En in No. 483
(29 April 1895) worden nog eens voor het staat-
kundig terrein de tegenstellingen *Calvinistisch* of
niet-calvinistisch, *gereformeerde* of niet-gerefor-
meerd verworpen en geconcludeerd *niet cal-
vinistisch* ... maar *antirevolutionaire*.

Ondergeteekenden meenen uit een en ander
te moeten alleiden, dat, wanneer de hoogleraar
Lohman de wetten stelsel aan het *Antirevolu-
tionaire* Staatsrecht" er grond is voor de vraag,
of deze hoogleraar in zijn onderwijs aan den
eisch van Art. 2 der Statuten beantwoordt.

4. Te ernstiger wordt die vraag, wanneer
ondergeteekenden letten op sommige publieke
uitlatingen van den hoogleraar Lohman uit den
laatsten tijd, die de bron van het recht zelve
maken.

Zoo gevoelen zij zich gedrongen de aandacht
te vestigen op de beschouwing, voorkomende in
No. 513 van de *Nederlander* in een stuk getiteld
Kerk en politiek. Gewezen wordt daarin op
het voorbeeld van een landman, die niet aan
Gods Woord, maar aan de wetten der natuur
vraagt, hoe hij ploegen en zaaien moet, en die
na van achteren, als de koeien op Zondag tot
melk geven, de versing van die melk met

het Sabbatgebod in verband heeft te brengen.
Met een beroep op dat voorbeeld wordt dan de
stelling verkondigd, dat zoo ook bij de Staats-
rechtelijke en Staatshoudkundige vraagstukken
te werk moet worden gegaan naar de zekere
wetten, volgens welke zich eene historische ver-
schijning ontwikkelt, terwijl dan die wetten, nadat
ze in staat en maatschappij zelve gevonden zijn,
met Gods Woord in verband zijn te brengen.
Woordelijk heet het daar: "Maatschappij en
Staat worden niet opgehouwd naar stelsels uit
het menschelijk brein voortgekomen; zij zijn
historische verschijningen, die zich ontwikkelen
naar zekere wetten, en die wetten kunnen,
evenals die der natuur in haar gewone werking
door menscheelijk overleg een weinig worden
gewijzigd; die ter zijde stellen kan men niet ...
Hij, die de maatschappelijke wetten oppoort,
heeft ze met de uitspraak van Gods Woord in
verband te brengen."

De ondergeteekenden spreken niet zonder be-
druiging, maar toch met bescheidenheid uit,
dat deze beschouwing hun voorkomt *heel iets
anders* te zijn dan die van een Staatsrecht en
Staatshoudkunde, die geheel en uitsluitend
rusten op den grondslag der gereformeerde be-
ginselen; *heel iets anders* dan wat onze Vrije
Universiteit overeenkomstig Art. 2 onzer Statuten,
uit Gods Woord aan de verderfelijke pantheis-
tische naturalistische rechtsfilosofie van onzen tijd
heeft over te stellen.

Ook nog op een ander, bepaald punt, waar-
over de hoogleraar Lohman in de *Nederlander*
zijn uitleef, eischt de conscientie van onderge-
teekenden en het recht der gereformeerde be-
ginselen enige bedenking. Wij bedoelen de arti-
kel over de *doodstraf* in de *Nederlander* van
18 en 19 September 1894. De schrijver verklaart
daar, dat hij de bevestiging van de vraag:
"of God de doodstraf gewild heeft voor alle
volken in alle tijden" wenscht uit te stellen,
"totdat eenmaal de Overheid weer tot het rechte
insicht komt, dat straf is vergelding." Dat an-
woord staat volgens den schrijver niet vast. Wel
zou hij op invoering van de doodstraf aandrin-
gen? wanneer deze straf alleen verdedigd werd
door hen, die gelooven aan goddelijke instel-
tingen? omdat "die wederinvoering dan toch
bewijzen zou, dat men tot de erkenning en
verberging der inzettingen terugging." Slechts
uit uitleefredenen zou de schrijver dan voor
wederinvoering van de doodstraf pleiten. Een
grond, die ons nu juist niet naar den grondslag
der gereformeerde beginselen heenwijst. Uit over-
tuiging komt de schrijver niet voor de doodstraf
op. Die overtuiging bestaat bij hem niet, gelijk
blijkt uit de toegevoegde woorden: zelfs al
"koesterden wij eenigen twijfel, of God nu juist
"deze wijze van strafrekening voor alle tijden en
volken heeft vastgesteld". De Schriftuurplaats
Gen. 9:6, door de Gereformeerden steeds in
verband met Rom. 13:4 erkend als een godde-
lijk gebod voor de overheden in alle tijden,
waarbij de doodstraf verplichtend gesteld is, zet
de schrijver op zijde met de opmerking: "wij
meenen, dat men het bekende woord uit Genesis
"seer bekrompen opvat, als men daarin *eene wijze*
van strafrekening (namelijk de doodstraf) wil
pleiten, in plaats van den grond der straf."

Ondergeteekenden wijzen er daarbij op, dat
de Vrije Universiteit en daarmee onze vereeni-
ging er aansprakelijk voor is, wanneer nog pas
de heer J. Domela Nieuwenhuis, hoogleraar in
het Strafrecht te Groningen in de *Nieuwe Spra-
keleer* van 21 Juni 18, tegen het gereformeerde
gevoelen aangaande de doodstraf zich op het
gevoelen van zijn gesachten ambgenoot Jhr. Mr.
A. F. de Savornin Lohman hoogleraar aan de
Vrije Universiteit te Amsterdam kan beroepen
met deze woorden: "Ik beroep mij in de eerste
plaats op een man, wien door U de naam van
"geloovig Christen wel niet zal worden ontzegd."
Het is daarom, met het oog op deze gewer-
telijke uittalingen van Prof. Lohman, dat onder-
geteekenden moeten aandringen op onderzoek
naar den inhoud van zijn onderwijs, opdat het
blijken moge, wat daarin van de naleving van
Art. 2 onzer Statuten te oordeelen zij.

5. Eindelijk zij hier nog bijgevoegd, dat niet
slechts sommige uittalingen van den hoogleraar
Lohman over de bron van het recht, maar ook
zijn bespreking van de calvinistische of
gereformeerde beginselen zelve naar het oordeel
van ondergeteekenden reden tot ernstige onge-
ruisheid geeft.

Reeds wezen er ondergeteekenden er op, dat de
hoogleraar Lohman in de *Nederlander* met
meerdere of mindere duidelijkheid een *anti-
revolutionaire* beginsel verdedigt in ondercheiding
van het Calvinistische. Zij hierbij nog een citaat
gevoegd uit no. 215 van dezen inhoud: "Het anti-
revolutionaire beginsel sluit de Gereformeerden
niet uit, maar anderen evenmin, misschien nog
minder." "Op staatkundig gebied nu heeft de
heer Groen steeds het antirevolutionaire be-
ginsel verdedigd, en niet het Calvinisme." "Thans
schijnt schijnt men om goed antirevolutionair
te wezen, Calvinist, of wat feitelijk op 't zelfde
neerkomt, Gereformerd te moeten zijn."

Sprekt hieruit eer weerd dan liefde tegen-
over de Calvinistische of Gereformeerde be-
ginselen — hoe groot de sympathie van den hoog-
leraar voor Calvin is, blijkt uit een teekening
in No. 478 van Calvin gegeven in de volgende
trekken: Calvin geeft (n. l.) "geleid door het
voorbeeld der Israëlieten" aan de alleenheer-
schappij den voorrang; terwijl die Calvin zijn
"begunijng van de aristocratie dan ook bij
elke gelegenheid in de sterkste uitdrukkingen
uitsprak"; en voorts "steeds op een afstand van
het volk is gebleven; de kunst niet verstand,
om in zijn taal (de taal van het volk) te spre-
ken; en slechts in de hoogere kringen zich thuis
gevoelde."

In no. 480 blijkt dan ook, hoe weinig Prof.
Lohman met de gevoelens van Calvin op Staat-
kundig gebied verenigd is, als hij op de vraag:
"Calvinistisch of antirevolutionaire?" antwoordt:
"In Calvin's aristocratische gevoelens deelen wij
niet." "Het door Calvin geleide verband tus-
schen kerk en staat is gansch verwerpelijk." "Het
eigenaardige van Calvin was niet zijn de-
mocratie, maar zijn theocratische richting."
"Wenscht men nu dit theocratische element op
politiek gebied op den voorgrond te stellen?"
"Uit no. 483 blijkt verder, dat ook noch de
Calvinisten, noch het Calvinisme voor hem in
den strijd en de vraagstukken van deelen zijn
van groote waarde zijn, als de hoogleraar daar te
lezen geeft: "Is de strijd tegen onzedelijkheid en
vonnicht niet het krachtigst aangebonden door
"degenen, die nu juist niet bij voorkeur Calvi-
nisten worden genoemd?" "Bestaat er onder die
kringen, die zich bij voorkeur 'Calvinistisch'
noemen, in het algemeen gesproken wel enige
ijver tegen den jenever?" "Men stelt tegen-
woordig in vele quasties belang, vrijhandel of
protectie; muniquaestie; arbeidscontract; pen-
sionering; woningquaestie; landnationalisatie;
"coöperatie enz. ... Zekerlijk, er bestaat over
elke der quasties groot verschil van gevoelens;
maar valt dat verschil samen met Calvinistisch
of anti-calvinistisch?"

Laat men dan ook op dit terrein zijn kracht
niet zoeken in eene leuze, die op dit terrein
geene beteekenis heeft. Door dat te doen zou
men politieke bedoelingen van wereldlijken aard
hechten aan een *kerkelijke* naam."

Gelijk hier duidelijk blijkt, heeft het Calvi-
nisme voor den schrijver op heel het gebied
der staatshoudkunde geene beteekenis; slechts
kerkelijk kunnen de Gereformeerde beginselen
verstaan worden, maar daarom juist moeten
ze van het staatsrechtelijk en staatshou-
dskundig terrein als contrabande geweerd
worden. En de schrijver besluit dan ook:
"Niet Calvinistisch ... maar antirevolutionair."
In No. 495 wordt door de *Nederlander* zelve
gewag gemaakt van den indruk door No. 483
teweeg gebracht, als zou de schrijver zich het
Calvinisme schamen; "en de beginselen daarin
opgesloten, niet als de zijne aanvaarden." De
redacteur verklaart echter, dat niets verder van
zijn bedoeling lag. Hij erkent, dat het Anti-
revolutionaire, program uit de Calvinistische be-
ginselen is voortgekomen; en "de beginselen
van Calvin achten wij voor de ontwikkeling
van Nederlands volk vooral van de grootste
beteekenis." "En juist daarom verdedigen wij
ook de noodzakelijkheid eener Vrije Universiteit
op Gereformeerde grondslag. Want ook *wet-
enschappelijk* moeten die beginselen tot ontwik-
keling worden gebracht. Op elk gebied moet
"de kracht van Gods Woord openbaar worden."
"En onder dat Woord Gods verstaan wij het
zelfde wat Calvin daaronder verstand, al komen
"wij op grond van datzelfde Woord tot enkele
conclusies, die van Calvins gevoelen afwijken."

Mogen al deze laatste woorden naar veler
hart zijn, ondergeteekenden meenen het niet
ongemerkt te mogen laten, dat de schrijver
hiermee noch zijn oordeel over Calvin, noch
dat over de Calvinisten, noch ook dat over de
beteekenis van het Calvinisme voor de staats-
rechtelijke en staatshoudkundige vraagstukken
herroepen heeft. Zoolvel voor de historische
ontwikkeling van ons volk, als voor de weten-
schap heeft de schrijver *denzelfde* Bijbel als
Calvin, maar zijn eigen conclusies, terwijl hij
voor de wetenschap niet van het *licht*, maar van
de *kracht* van Gods Woord die openbaar wor-
den moet, gewaagt.

Al meenden dan ook ondergeteekenden hier
op de uitspraak in No. 495 van de *Nederlander*
te moeten wijzen, toch mogen zij het niet ver-
heelen, dat hunne ongerustheid ten opzichte van
de overeenstemming van den hoogleraar Lohman
met de calvinistische of gereformeerde be-
ginselen voor de staatsrechtelijke en staatshou-
dskundige wetenschappen en vraagstukken niet is
weggenomen; waardoor vanzelf hun oordeel
over de voldoening van het onderwijs van ge-
noemden hoogleraar aan Art. 2 der Statuten
onzer vereeniging zeer gedrukt wordt. Een ge-
druktheid, die te sterker wordt, wanneer zij de
onvastheid opmerken, waarmede de hoogleraar
zich over het beheersend principe uitdrukt dat
als richtsnoer voor de Staatskunde en dus ook
voor het Staatsrecht gelden moet. Nu eens wordt
dit richtsnoer gezocht in het "algemeen Chris-
telijk", dan in het "Protestantisch-Nationaal",
dan in het "Evangelie", dan weer in het "Ge-
reformeerde" of "Calvinistische" (die no. 420,
483, 439 en 495 van de *Nederlander*). Een
onzekerheid, die ook klamt, als in de *Nederlander*
no. 501 en 416 eenerzijds verklaard wordt, dat
aan Art. 36 der Gereformeerde belijdenis onvoor-
waardelijk is vast te houden, nadat het in no.
445 was voorgesteld als kon dit niet, en verder
in die artikelen zelve de letter en geest van
een zeer bekende zinne in dat artikel
werd weersproken. Wel ontkennen onderge-
teekenden niet a priori, dat hier vastheid
van overtuiging naar den eisch der gerefor-
meerde beginselen zijn kan, maar zij zien die
niet en achten het daarom zeer gewenscht, dat
hierover helderheid ontstaan moge, dewijl het
naar hun oordeel voor het geven van hooger
onderwijs naar den eisch van Art. 2 der Statuten
onzer vereeniging een eerste vereischte is, dat hij,
die dit onderwijs geeft, vastheid van overtuiging
bezit, ontrent heigen in dat art. onder gerefor-
meerde beginselen te verstaan zij.

Het is om al deze redenen, en op de aange-
voerde gronden, dat ondergeteekenden, zonder
in het minst te willen miskennen, dat de heer
Prof. Jhr. A. F. de Savornin Lohman ook op
staatsrechtelijk gebied veel uitnemend gespro-
ken en gedaan heeft, ook naar den eisch van
onze beginselen en naar hun hart, — dat zij
meenen gebruik te moeten maken van het recht
hun bij Art. 11 van het Reglement voor de
Algemeene Vergadering toegekend,
om voor te stellen, dat eene *Commissie* van
Enquête benoemd worde, om onderzoek te doen
naar de zaak, waarvan zij achten hiermede de
vereischte schriftelijke en nauwkeurige opgave
gedaan te hebben.

's-Gravenhage, 27 Juni 1895.

P. A. TUKKER, te Delft.
J. HERMANS, Amsterdam.
C. L. F. V. SCHIEVEL, Wageningen.
W. BOEKES, Zaandam.
J. DE HAAS, Amsterdam.
J. DIRKMAAT WZ., Broek op Lan-
[gendi].
JAN WAGENAAR KLEZ, idem.
J. TEVES TAN, Weening-Sauwert.
Ds. NIKBOOR, Retswijk.
J. BOWEN, Appingedam.
W. MULDER, Maassluis.
G. A. DUYFHOEKER, Strijen.
J. C. SIKKEL, 's-Gravenhage.
C. W. BOLMAN, Leeuwarden.
H. H. VAN DUJ, Utrecht.
R. W. J. RUDOLPH, afgevaardigde
[van den Kerkeraad van Leiden].
W. A. VRIJLY, Rotterdam.
H. M. DERCKSEN, Gouda.
D. VAN LONKHUYZEN, Wageningen.
R. LE CONTE, Middelburg.
R. VRIJSLUIS JR., Amsterdam.
J. OINGA, Gouda.
J. VAN ZANTEN, Zeist.
W. LYVERSE, Arnhem.
G. J. HARMSEN, Arnhem.
W. VAN DETH, Brussel.
G. VAN DOBBEN, Alten.
M. VAN MUBWINKEL, Zwammerdam.
A. G. HONTJ, Zeist.
C. BATELAAN, Bodegraven.
J. P. CHARJON, Delft.
J. J. F. V. D. BEEH, den Haag.
C. W. J. VAN LONDELT, Delft.
ARIE VERDUYN, Oudshoorn.
Ds. J. LANGHOUT, Haarlem.

Daar hier ter plaatse slechts aanvulling
van het Jaarverslag bedoeld wordt, voegen
we hieraan niets toe.

Voor Kootwijks Scholen.
Ingekomen bij Ds. HOUTAGERS: Van den
heer G. van Wijngaarden te Broek in Water-
land, gevonden in de collecte voor Kootwijk
f 10.-.

Uit de Pers.

Ook ditmaal is het schrijven van Ds. Gispin
in de *Boswin* een te ernstig stuk, om het aan
onze lezers te onthouden.
Zelfs het te *herlezen* zal u niet berouwen.
Het is van dezen inhoud:

In het boek van Job, Cap. 1:6, lezen we: "Er
was nu een dag, als de kinderen Gods kwamen, om
zich voor den Heere te stellen, dat de Satan ook
in het midden van hen kwam."

Menigmaal heb ik van deze voorstelling uit de
engelenwereld gebruik hooren maken en toespe-
lingen vernomen op de ervaring van de kinderen
Gods, uit de menschen, en op deze wereld.

Zoo is het in vroeger jaren in een gereischap
van vrome menschen wel eens gebeurd, dat eene
vrijdige vrouw of dochter, onderwijl er geboden
werd, kofte ging malen zoo hard ze kon.

Men beschouwde dit dan als een komen van den
duivel onder de kinderen Gods.

Of wanneer in eene openbare godsdiensttoefening
iets gebeerde, dat den lachlust opwekte of verwar-
sing veroorzaakte, dan kwam Satan ook in het
midden, als de kinderen Gods zich voor den Heere
stelden.

Deze beweringen zijn uitingen van een oprecht
geloof aan het Woord Gods, hetwelk leert, dat wij
den strijd hebben niet tegen vleesch en bloed, maar
tegen de heersaansche machten, de geestelijke
boosheden in de lucht, en dat de duivel, de wed-
partijder van God en van de kinderen Gods, rondom
ons gaat als een brieschende leeuw, zoekende wien
hij zou mogen verslinden.

Zoo is de gansche geschiedenis der kerk van
Christus een geschiedenis van den strijd, dien de
Heere God in het paradijs heeft aangekondigd, tus-
schen het vrouwemaal en het slangensaad. En wat
we in